

Vládní návrh

ZÁKON

ze dne 2022

o dalších opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace a o změně dalších zákonů v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Další opatření v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace

§ 1

(1) Je-li to nezbytné z důvodu ochrany zahraničně politických zájmů České republiky v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, může vláda stanovit nařízením, že žádost o udělení oprávnění k pobytu na území České republiky podaná na zastupitelském úřadu občanem státu, který není členským státem Evropské unie nebo není vázán mezinárodní smlouvou sjednanou s Evropskou unií¹⁾, z níž mu vyplývá právo na volný pohyb rovnocenné takovému právu občanů Evropské unie, anebo Dohodou o Evropském hospodářském prostoru²⁾, (dále jen „třetí země“) je nepřijatelná. Při zjišťování nepřijatelnosti žádosti se postupuje podle ustanovení § 169h odst. 5 zákona o pobytu cizinců na území České republiky obdobně.

(2) Vláda současně může stanovit, na které žádosti a skupiny občanů třetí země se nařízení podle odstavce 1 nevztahuje.

§ 2

Řízení o žádosti o udělení oprávnění k pobytu na území České republiky podané na zastupitelském úřadu občanem třetí země uvedené v nařízení vlády podle § 1 odst. 1 zahájené přede dnem nabytí účinnosti takového nařízení, nejde-li o žádost, na kterou se takové nařízení nevztahuje, se dnem nabytí účinnosti tohoto nařízení zastavuje.

¹⁾ Například Dohoda mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně jedné a Švýcarskou konfederací na straně druhé o volném pohybu osob.

²⁾ Přílohy V a VIII Dohody o Evropském hospodářském prostoru, v platném znění.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace

§ 3

Zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, se mění takto:

1. V § 5 odst. 1 písm. c) se za slovo „dočasnou“ vkládají slova „nebo mezinárodní“ a na konci písmene se slovo „nebo“ zrušuje.
2. V § 5 odst. 1 písm. d) se za slovo „dočasná“ vkládají slova „nebo mezinárodní“.
3. V § 5 se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje slovem „, nebo“ a doplňuje se písmeno e), které včetně poznámek pod čarou č. 2 a 3 zní:

„e) je podána cizincem, který je občanem Evropské unie, státu, který je vázán mezinárodní smlouvou sjednanou s Evropskou unií²⁾, z níž mu vyplývá právo na volný pohyb rovnocenné takovému právu občanů Evropské unie, nebo státu, který je vázán Dohodou o Evropském hospodářském prostoru³⁾.

²⁾ Například Dohoda mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně jedné a Švýcarskou konfederací na straně druhé o volném pohybu osob.

³⁾ Přílohy V a VIII Dohody o Evropském hospodářském prostoru, v platném znění.“

4. V § 5 se na konci odstavce 5 doplňuje věta „Rozhodnutí o dočasné ochraně Ministerstvo vnitra nebo Policie České republiky vydá bez zbytečného odkladu, ve zvlášť složitých případech ve lhůtě do 60 dnů ode dne podání žádosti o udělení dočasné ochrany.“.
5. V § 5 se na konci textu odstavce 6 doplňují slova „a o sdílení informací o cizinci ve věci dočasné ochrany s příslušnými orgány členských států Evropské unie“.
6. V § 5 se doplňuje odstavce 8, který včetně poznámky pod čarou č. 4 zní:

„(8) Oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany dále zaniká

- a) podáním žádosti o udělení dočasné ochrany podle rozhodnutí Rady v jiném členském státě Evropské unie,
- b) udělením dočasné ochrany podle rozhodnutí Rady jiným členským státem Evropské unie,
- c) podáním žádosti o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě Evropské unie vázaném nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013⁴⁾, nebo
- d) udělením víza k pobytu nad 90 dnů, povolení k pobytu nebo mezinárodní ochrany na území České republiky nebo v jiném státě.

⁴⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepřacované znění).“.

7. Za § 5 se vkládá nový § 5a, který zní:

„§ 5a

(1) Žádost o udělení oprávnění k pobytu na území České republiky podávaná na zastupitelském úřadu cizincem uvedeným v § 3 nebo § 5 odst. 1 písm. c) nebo d) je nepřijatelná, a to i v případech, kdy byla cizinci dočasná ochrana již udělena a oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany nezaniklo. Při zjišťování nepřijatelnosti žádosti se postupuje podle ustanovení § 169h odst. 5 zákona o pobytu cizinců na území České republiky obdobně.

(2) Vláda může nařízením stanovit výjimky z nepřijatelnosti žádosti podle odstavce 1.“.

8. V § 6 odst. 1 se věta druhá nahrazuje větou „Žadatel, kterému nebylo ubytování zajištěno orgánem krizového řízení při plnění úkolu uloženého podle krizového zákona, je dále k žádosti povinen předložit doklad o ubytování podle § 31 odst. 5 zákona o pobytu cizinců na území České republiky; požadavek na úředně ověřený podpis vlastníka nebo oprávněného uživatele bytu nebo domu na tomto dokladu se neuplatní.“ a věta třetí se zrušuje.

9. V § 6 se na konci odstavce 2 doplňuje věta „Cizinec je povinen předložit fotografii.“.

10. V § 6 se za odstavec 2 vkládá nový odstavec 3, který zní:

„(3) Ministerstvo vnitra nebo Policie České republiky jsou oprávněny pořídit obrazový záznam cizince pro účely uvedené v odstavcích 1 a 2.“.

Dosavadní odstavce 3 až 10 se označují jako odstavce 4 až 11.

11. V § 6 se na konci odstavce 4 doplňuje věta „Ministerstvo vnitra a Policie České republiky mohou předávat údaje z této evidence státním orgánům jiných členských států, je-li to potřebné k plnění jejich úkolů.“.

12. V § 6 odst. 9 se za větu první vkládají věty „Cizinec, kterému byla udělena dočasná ochrana podle tohoto zákona, je povinen hlásit změnu místa pobytu na území České republiky Ministerstvu vnitra do 3 pracovních dnů ode dne změny, a to doložením dokladu o ubytování podle odstavce 1. Pokud doložený doklad nesplňuje podmínky podle odstavce 1, k oznámení změny místa pobytu se nepřihlíží. Povinnost se na cizince vztahuje, pokud předpokládaná změna místa pobytu na území České republiky bude delší než 15 dnů.“ a na konci textu věty páté se doplňují slova „společně s doložením dokladu o ubytování podle odstavce 1“.

13. Za § 6 se vkládá nový § 6a, který zní:

„§ 6a

(1) Ministerstvo vnitra zruší cizinci, kterému byla udělena dočasná ochrana, v informačním systému cizinců údaj o místě hlášeného pobytu na území České republiky, jestliže

- a) byl zápis tohoto údaje proveden na základě nepravdivě nebo nesprávně uvedených skutečností,
- b) byl objekt, na jehož adrese je cizinec hlášen k pobytu na území České republiky, odstraněn nebo zanikl, nebo
- c) zaniklo právo užívat objekt nebo vymezenou část objektu, na jehož adrese je cizinec hlášen k pobytu na území České republiky, a neužívá-li tento objekt nebo jeho vymezenou část.

(2) Ministerstvo vnitra zruší údaj o místě hlášeného pobytu podle odstavce 1 písm. c) na základě prohlášení vlastníka nebo osoby oprávněné k užívání objektu nebo jeho vymezené části.

(3) Ministerstvo vnitra dále zruší údaj o místě hlášeného pobytu, jestliže se cizinec na místě hlášeného pobytu nezdržuje déle než 15 dnů, a to na základě informace

- a) Policie České republiky,
- b) organizační složky státu nebo státního podniku, v jejichž objektu byl cizinec ubytován, nebo
- c) obce, kde má cizinec místo hlášeného pobytu na území České republiky.

(4) Místem pobytu cizince po zrušení údaje o místě hlášeného pobytu na území České republiky je sídlo správního orgánu, který tento údaj úředně zrušil; v informačním systému cizinců je tento údaj označen jako adresa úřadu.

(5) Ustanovení částí druhé a třetí správního řádu se na postup podle odstavců 1 až 3 nepoužijí.“.

14. V § 7 odst. 1 až 3 se slova „úhrady poskytnutých zdravotních služeb“ nahrazují slovy „veřejného zdravotního pojištění“.

15. V § 7 se na konci textu odstavce 2 doplňují slova „; osoba, která dovršila 18 let věku a současně nedovršila 65 let věku, se po uplynutí 180 dnů ode dne udělení dočasné ochrany pro účely veřejného zdravotního pojištění považuje za osobu s trvalým pobytem na území České republiky“.

16. V § 7 se doplňuje odstavec 4, který zní:

„(4) Za nezaopatřené dítě se u osob, kterým byla udělena dočasná ochrana podle tohoto zákona, pro účely veřejného zdravotního pojištění považuje také osoba, která dovršila 18 let věku a soustavně se připravuje na budoucí povolání v rámci studia na středních a vysokých školách na Ukrajině, a to nejdéle do 26 let věku.“.

17. Za § 7 se vkládá nový § 7a, který včetně nadpisu zní:

„§ 7a

Odhlášení z veřejného zdravotního pojištění

(1) Státní příslušník Ukrajiny, který je pojištěncem podle zákona o veřejném zdravotním pojištění (dále jen „pojištěnec“) a který odcestoval na Ukrajinu, může u zdravotní pojišťovny, u které je pojištěn, učinit písemné prohlášení podle § 8 odst. 4 zákona o veřejném

zdravotním pojištění o skutečnosti, že odcestoval v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, i zpětně. V takovém případě pojištěnec není povinen platit pojistné ode dne, který v tomto prohlášení uvedl, ne však dříve než ode dne 24. února 2022. Ode dne, který pojištěnec v prohlášení uvedl, ne však dříve než ode dne 24. února 2022, až do dne, kdy se u zdravotní pojišťovny opět přihlásil, nemá pojištěnec nárok na poskytování hrazených služeb podle zákona o veřejném zdravotním pojištění. Současně s opětovným přihlášením u zdravotní pojišťovny je pojištěnec povinen této zdravotní pojišťovně doložit dobu pobytu na Ukrajině. Úprava, týkající se nepřetržitého pobytu delšího než 6 měsíců a předložení dokladu o uzavřeném zdravotním pojištění v cizině a jeho délce obsažená v § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění, se nepoužije.

(2) Pojištěnec, který je státním příslušníkem Ukrajiny, který přede dnem 24. února 2022 učinil u zdravotní pojišťovny písemné prohlášení podle § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění, avšak v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace se vrátil dříve než po 6 měsících, není povinen doplatit zdravotní pojišťovně pojistné ode dne, kdy bylo písemné prohlášení doručeno zdravotní pojišťovně, až do dne, kdy se pojištěnec u zdravotní pojišťovny opět přihlásil, pokud po celou dobu pobytu v cizině nečerpal v České republice zdravotní služby hrazené z veřejného zdravotního pojištění a pokud doloží dobu pobytu na Ukrajině.“.

18. V § 9 odstavec 2 zní:

„(2) Ustanovení § 1 až 7 a § 8 pozbývají platnosti uplynutím dne 31. března 2023.“.

ČÁST TŘETÍ

Změna zákona o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace

§ 4

Zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, se mění takto:

1. V § 6 odst. 1 se slova „, který se zdržuje na území České republiky,“ zrušují a na konci textu odstavce se doplňují slova „; to neplatí, je-li cizinci s dočasnou ochranou bezplatně poskytnuto ubytování, celodenní strava a základní prostředky osobní hygieny“.
2. V § 6 odst. 2 větě první se za slova „cizince s dočasnou ochranou“ vkládají slova „, který se zdržuje na území České republiky,“ a na konci textu věty se doplňují slova „; to neplatí, je-li cizinci s dočasnou ochranou bezplatně poskytnuto ubytování, celodenní strava a základní prostředky osobní hygieny“.
3. V § 6 se doplňuje odstavec 5, který zní:

„(5) Byl-li žadatel o dávku krajskou pobočkou Úřadu práce vyzván, aby jí osobně osvědčil skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, je povinen této výzvě vyhovět,

a to ve lhůtě do 8 dnů ode dne doručení výzvy, nebyla-li krajskou pobočkou Úřadu práce určena delší lhůta; neučiní-li tak v uvedené lhůtě, žádost o dávku se zamítne.“.

4. V § 8 odst. 1 se za větu první vkládá věta „Za bezplatné se považuje poskytnutí ubytování i v případě, kdy ubytovaná osoba uhradila náklady za plyn a elektřinu v rozsahu, který odpovídá rozsahu, ve kterém plyn a elektřinu využívá.“.
5. V § 8 se za odstavec 6 vkládá nový odstavec 7, který zní:

„(7) Je-li cizinci s dočasnou ochranou žadatelem o příspěvek poskytnut k ubytování celý byt, podmínkou nároku na příspěvek je dále skutečnost, že v kalendářním měsíci bezprostředně předcházejícím kalendářnímu měsíci, od kterého je nárok na příspěvek uplatňován, byl tento byt neobývaný. Za neobývaný byt je pro účely tohoto zákona považován i byt, který sloužil pouze pro krátkodobé ubytování nebo v něm již byli ubytováni cizinci s dočasnou ochranou. Tuto skutečnost prokazuje žadatel o příspěvek čestným prohlášením.“.

Dosavadní odstavec 7 se označuje jako odstavec 8.

6. V § 8 odst. 8 písm. a) se za slovo „měsíc“ vkládají slova „, a to s přihlédnutím k tomu, zda ubytovaná osoba sdílí ubytování s žadatelem o příspěvek,“.
7. Za § 8 se vkládá nový § 8a, který včetně nadpisu a poznámky pod čarou č. 3 zní:

„§ 8a

Společné ustanovení

Krajské pobočky Úřadu práce a Ministerstvo práce a sociálních věcí jsou oprávněny získávat a zpracovávat údaje potřebné pro rozhodování o dávce a příspěvku a jejich výplatu včetně osobních údajů, a to v elektronické podobě způsobem umožňujícím dálkový přístup a zároveň zajišťujícím ochranu osobních údajů. Právníkové a fyzické osoby jsou povinny poskytovat Ministerstvu práce a sociálních věcí údaje ze svých informačních systémů, jde-li o údaje nezbytné pro rozhodování o dávkách a příspěvcích podle tohoto zákona. Veškeré údaje o dávkách a příspěvcích podle tohoto zákona jsou součástí Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí³⁾.

³⁾ § 4a zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.“.

§ 5

Přechodné ustanovení

Ustanovení § 8 odst. 7 zákona č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, neplatí pro příspěvek, na který vznikl nárok před 1. červencem 2022.

ČÁST ČTVRTÁ

Změna zákona o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace

§ 6

V zákoně č. 67/2022 Sb., o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, se za § 2 vkládá nový § 2a, který včetně nadpisu zní:

„§ 2a

Spádová škola v případě zrušeného údaje o místě hlášeného pobytu

U uchazeče o přijetí k předškolnímu nebo základnímu vzdělávání, kterému Ministerstvo vnitra podle § 6a zákona o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace v informačním systému cizinců zrušilo údaj o místě hlášeného pobytu na území České republiky, není spádovou mateřskou nebo základní školou škola podle sídla Ministerstva vnitra. Určení spádové mateřské nebo základní školy se řídí místem pobytu ohlášeným podle jiného zákona.“.

ČÁST PÁTÁ ÚČINNOST

§ 7

Tento zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

A. OBECNÁ ČÁST

I. Zhodnocení platného právního stavu, včetně zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Vláda České republiky vyhlásila usnesením ze dne 2. března 2022 č. 147 v souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, pro území České republiky z důvodu migrační vlny velkého rozsahu na území České republiky nouzový stav. V bodě I uvedeného usnesení současně vláda nařídila pro řešení vzniklé krizové situace krizová opatření ve smyslu § 5 písm. b), c), e) a f), § 6 odst. 1 písm. b), c) a d), § 6 odst. 2 písm. b), d), e), f) a g) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „krizový zákon“), jejichž konkrétní provedení stanoví vláda samostatným usnesením vlády.

Od počátku nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti se zvládáním migrační vlny velkého rozsahu klade vláda důraz na to, aby přijatá krizová opatření co nejméně zatěžovala obyvatele České republiky. Krizová opatření působí primárně dovnitř státní správy a struktury orgánů krizového řízení. Vláda si plně uvědomuje, že krizová opatření nejsou standardním nástrojem řízení státní správy, ale nástrojem výjimečným a dočasným. Současně ale i jediným nástrojem, kterým lze reagovat na příslušné výzvy v řádu hodin. Snahou vlády proto je, aby významná opatření, u kterých se předpokládá jejich další trvání, byla na základě souhlasu Parlamentu zakotvena na úrovni zákona. Příkladem je krizové opatření č. 44/2022 Sb., které fakticky rozšířilo působnost Policie České republiky. Nyní je toto pravidlo vtěleno i do zákona č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace.

Na základě § 6 odst. 2 písm. b) krizového zákona je vláda oprávněná přijímat krizová opatření k pobytu cizinců. Vláda tohoto ustanovení využila a na základě návrhů Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí přijala následující (a dosud platná) krizová opatření vztahující se k pobytovému režimu cizinců:

1. krizové opatření č. 70/2022 Sb. (usnesení vlády ze dne 23. března 2022 č. 236)
 - jedná se o soubor celkem 4 opatření; především jde o upřesnění nebo částečné přizpůsobení způsobu plnění povinností zákonem uložených cizincům. Tato opatření jsou klíčová pro efektivní činnost správních orgánů působících v krajských asistenčních centrech pomoci Ukrajině (KACPU) a pro přehled orgánů veřejné správy o místě aktuálního pobytu uprchlíků;
2. krizové opatření č. 76/2022 Sb. (usnesení vlády ze dne 30. března 2022 č. 254)
 - opatření znemožňuje podávání žádostí o oprávnění k pobytu na zastupitelských úradech České republiky osobám s již udělenou dočasnou ochranou a obecně i občanům Ruské federace a Běloruské republiky.

Vláda tedy navrhuje zakotvit do příslušných zvláštních zákonů přijatých v souvislosti s invazí Ruské federace na území Ukrajiny a se zvládáním touto invazí vyvolané migrační vlny velkého rozsahu taková opatření, která se v průběhu nouzového stavu osvědčila, ale vzhledem ke své povaze a sledovanému účelu vyžadují delší dobu aplikace a současně vzhledem k intenzitě svých dopadů na adresáty nemohou být vynucována bez opory v krizovém opatření nebo v zákoně.

Pokud bude tento návrh zákona schválen v době ukončení nouzového stavu, naváže přijatá zákonná úprava na příslušná krizová opatření. Pokud bude nouzový stav pokračovat i po dni nabytí účinnosti tohoto zákona, budou odpovídající krizová opatření vládou zrušena pro nadbytečnost.

Podstatnou část předloženého návrhu pak tvoří novela zákona č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, jejímž cílem je řešit praktické problémy spojené například s přístupem státních příslušníků Ukrajiny k systému veřejného zdravotního pojištění, přičemž je třeba pamatovat, že na území České republiky se nacházejí nejen státní příslušníci Ukrajiny s dočasnou ochranou udělenou podle výše zmíněného speciálního zákona (zákon č. 65/2022 Sb.), ale i státní příslušníci Ukrajiny, kteří mají na našem území povolení k trvalému pobytu, nicméně řada z nich nyní naše území opouští. Ve vztahu k systému veřejného zdravotního pojištění pak pro ně platí tato pravidla:

I. Cizinci, kterým bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany

Podle současné právní úpravy (zákon č. 48/1997 Sb.) cizinci, kterým bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky, jsou podle zákona o veřejném zdravotním pojištění z tohoto titulu pojištěni v systému veřejného zdravotního pojištění, a tedy je za ně po celou dobu trvání oprávnění k pobytu plátcem pojistného stát, pokud nemají příjmy ze zaměstnání či z podnikání [ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) bod 5 a ustanovení § 7 odst. 1 písm. o)]. Tento stav však vykazuje jistou nerovnováhu mezi těmito pojištěnci a ostatními pojištěnci. Cizinci, kteří mají nárok na stejný rozsah zdravotních služeb jako ostatní pojištěnci, se nemusí nikterak podílet na příjmech do systému zdravotního pojištění, nemusí do něj nijak finančně přispívat, a tedy nejsou jakkoli motivováni k zaměstnání či podnikání, kdy by z těchto příjmů odváděli pojistné, a to i v případě, kdy k tomu dispozice mají. Pokud tedy nemají zaměstnání ani nepodnikají, automaticky za ně platí pojistné stát. Naproti tomu ostatní pojištěnci, kteří nemohou splnit podmínky tak, aby za ně platil pojistné stát, a nedaří se jim zajistit si příjmy ze zaměstnání, si musí platit pojistné sami - buď jako osoby bez zdanitelných příjmů, případně jako osoby samostatně výdělečně činné.

II. Státní příslušníci Ukrajiny, kteří jsou pojištěnci systému veřejného zdravotního pojištění z titulu trvalého pobytu na území České republiky

Státní příslušníci Ukrajiny, kteří mají na území České republiky povolen trvalý pobyt, jsou z tohoto titulu účastni českého systému veřejného zdravotního pojištění. Z toho jim plynou práva v souvislosti s poskytováním hrazených zdravotních služeb a na druhou stranu také povinnost platit pojistné. Pokud nejsou zaměstnanci, platí si pojistné sami buď jako osoby bez zdanitelných příjmů, nebo jako osoby samostatně výdělečně činné.

Ustanovení § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění umožňuje pojištěncům, kteří se dlouhodobě zdržují v cizině, a tedy zdravotní péči žádnou nečerpají, vyvázat se z povinnosti platit si pojistné. Přitom musí pojištěnec splnit tyto podmínky, a to všechny současně:

- u příslušné zdravotní pojišťovny učiní písemné prohlášení, že bude dlouhodobě v cizině; rozhodující je přitom den doručení prohlášení zdravotní pojišťovně,
- pobyt v cizině bude trvat minimálně šest měsíců, a to nepřetržitě,
- bude v cizině po celou dobu pobytu zdravotně pojištěn,
- zdravotní pojišťovně po návratu předloží doklad o zdravotním pojištění v cizině.

Pojištěnec pojistné na veřejné zdravotní pojištění neplatí od ode dne, kdy zdravotní pojišťovně doručil prohlášení o dlouhodobém pobytu v cizině. Od tohoto dne také nemá nárok na poskytování hrazených zdravotních služeb. Za shora uvedených podmínek lze dlouhodobý pobyt v cizině (tj. delší šesti měsíců) opakovat nejdříve po uplynutí 2 celých kalendářních měsíců následujících po dni opětovného přihlášení. Podmínky pro vyvázání se z povinnosti platit pojistné z důvodu dlouhodobého pobytu v cizině současná právní úprava stanoví jasně. Avšak v situaci, kdy se občané Ukrajiny, aniž by to mohli plánovat, vrací do České republiky z důvodu bezpečnosti nebo odchází do své vlasti bojovat či jinak pomáhat, jsou tyto podmínky v mnoha případech takřka nesplnitelné a těžko ovlivnitelné.

S ohledem na probíhající vojenský konflikt řada pojištěnců, státních příslušníků Ukrajiny s povoleným trvalým pobytem na území České republiky, odchází do své vlasti, přičemž nelze předjímat, a ani oni sami nevědí, po jakou dobu budou ve své vlasti pobývat, zda a kdy se vrátí. Mnozí neprodleně po vypuknutí ozbrojeného konfliktu odcestovali na Ukrajinu, další vycestovali před konfliktem, tedy před 24. únorem 2022, avšak byli nuceni ve vlasti zůstat. Na druhou stranu někteří před ozbrojeným konfliktem odjeli na Ukrajinu s tím, že jejich pobyt tam bude dlouhodobý (delší než 6 měsíců), avšak museli se z důvodu své bezpečnosti do České republiky vrátit dříve. Přitom z pochopitelných důvodů v dané chvíli neměla většina z nich žádný prostor pro řešení otázky jejich zdravotního pojištění. Další při odjezdu před konfliktem ani netušili, že budou muset na Ukrajině zůstat déle, a tudíž řešení zdravotního pojištění ani nemohli předpokládat. V této souvislosti je potřeba řešit v případě těchto občanů jejich práva a povinnosti v systému českého veřejného zdravotního pojištění, a to s ohledem na to, že po dobu pobytu na Ukrajině tito pojištěnci nebudou čerpat zdravotní péči v České republice, přičemž povinnost platit si pojistné v České republice by jim jinak zůstala. Je tedy žádoucí tuto situaci upravit.

Na pomoc osobám, kterým byla na území České republiky poskytnuta dočasná ochrana, byl vytvořen dočasný speciální dávkový systém, který pomáhá prostřednictvím poboček Úřadu práce České republiky, a to formou humanitární dávky a příspěvku na solidární domácnost. Na základě poznatků z prvních měsíců poskytování uvedených dávek se navrhuje jisté zpřesnění, které umožní efektivnější zacílení těchto speciálních dávek vytvořených v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace pro osoby s dočasnou ochranou.

Stávající právní úprava nemá žádné dopady na rovnost mužů a žen a není v rozporu se zákazem diskriminace.

II. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen, a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku

Navrhovaná právní úprava je předkládána s ohledem na skutečnost, že opatření přijatá výše popsány krizovými opatřeními jsou omezena na období trvání nouzového stavu, ačkoliv důvody pro jejich zavedení, tedy nejen migrační vlna vyvolaná invazí ruských vojsk na Ukrajinu, ale i samotná agrese, přetrvávají. Skončením nouzového stavu tak zaniká právní základ, na základě kterého byla vláda oprávněna omezit podávání žádostí na zastupitelských úřadech a řízení o nich. Judikatura přitom existenci takového právního základu vyžaduje, když nepřipouští, aby vláda prostřednictvím aktu interní povahy (usnesením přijatým mimo krizový stav) zavedla určitý typ regulace, která má fakticky povahu normativního právního aktu vztahujícího se na neurčitý počet adresátů a majícího obecnou povahu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 Azs 2/2019-54 ze dne 25. dubna 2019). To podle Nejvyššího správního soudu platí tím spíše, jedná-li se o opatření, které v důsledku omezuje

právo jednotlivce na přístup ke správnímu orgánu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) za situace, kdy je tento přístup upraven na úrovni zákona.

Cílem navrhované právní úpravy je omezení vstupu a pobytu občanů Ruské federace a Běloruské republiky na území České republiky tím, že nebudou přijímány jejich žádosti o vízum, povolení k dlouhodobému a trvalému pobytu, které mohou podat na zastupitelských úřadech České republiky. Lze mít důvodně za to, že takové omezení bude vytvářet tlak na uvedené státy, který může v celkovém důsledku napomoci ukončení agrese a návazně i samotné migrační vlny touto agresí vyvolané. Současně existují důvodné obavy, že by přítomnost občanů Ruské federace a Běloruské republiky na území mohla reálně ohrozit bezpečnost České republiky, navrhovaná právní úprava má za cíl této hrozbě předejít.

S ohledem na skutečnost, že úplný zákaz příjmu žádostí o udělení oprávnění k pobytu na území České republiky může být v některých případech nepřiměřeně tvrdý, navrhovaná právní úprava v souladu s článkem 78 Ústavy České republiky zakotvuje zmocňovací ustanovení, na základě kterého bude vláda oprávněna nařízením stanovit druhy žádostí, které mohou občané Ruské federace a Běloruské republiky na zastupitelských úřadech podat, a to včetně nárokových žádostí ve smyslu směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny (dále jen „směrnice 2003/86/ES“). Jedná se o postup v souladu s judikaturou českých soudů, kdy právě nařízení vlády umožní rychleji reagovat na případné změny týkající se výjimek z navrhované právní úpravy.

Dalším cílem, který navrhovaná úprava sleduje, je upravit zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, přičemž jsou sledovány například tyto cíle:

- 1) upřesnění podmínek pro udělení dočasné ochrany, důvodů zániku dočasné ochrany a řízení ve věci mezinárodní ochrany, zkrácení lhůty pro hlášení změn místa pobytu;
- 2) zajištění rovnoprávného postavení státních příslušníků Ukrajiny, kterým byla udělena dočasná ochrana, s ostatními pojištěnci v oblasti veřejného zdravotního pojištění.

K cíli „Upřesnění podmínek pro udělení dočasné ochrany, důvodů zániku dočasné ochrany a řízení ve věci mezinárodní ochrany“

Po opadnutí prvotní vlny zaznamenává Ministerstvo vnitra a Policie České republiky řadu případů, kdy není nutné dočasnou ochranu udělovat, případně pominou důvody, aby u konkrétní osoby dále trvala. Je třeba vycházet z premisy, že (stejně jako mezinárodní ochrana) dočasná ochrana je subsidiární formou ochrany, tedy aplikuje se pouze v případě, že není za ochranu odpovědný jiný stát. Jedná se zejména o situace, kdy je zjištěno, že osoba je zároveň občanem jiného členského státu Evropské unie. Dalšími situacemi, ke kterým začalo docházet, je mobilita těchto osob v rámci Evropské unie a snaha nalézt útočiště jinde než v České republice, a to opět formou dočasné ochrany nebo formou zisku jiného pobytového oprávnění nebo mezinárodní ochrany. Obdobnou situací, kdy osoba dává jasně najevo úmysl odpoutat se od dočasné ochrany, je podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě nebo zajištění si pobytového oprávnění i v jiné zemi mimo Evropskou unii – zde se jedná převážně o situace sloučení s rodinou pobývajících v zahraničí (např. USA).

Současně je třeba vyřešit duplicity vznikající snahou žádat o jiné pobytové tituly (např. zaměstnanecké karty) ze strany cizinců, kteří mají nárok na dočasnou ochranu. S ohledem na velmi vysoké počty uprchlíků by nevyhloučení duplicit znamenalo zahlcení systému, a to jak pro zpracování žádostí na zastupitelských úřadech České republiky, tak v rámci Ministerstva vnitra, které je maximálně vytíženo zpracováním žádostí o dočasnou ochranu a zajišťuje

pobytový režim i ostatních cizinců pobývajících na území České republiky. Cílem zákona je zakotvit pravidlo, že cizinci, kteří mají nebo by měli nárok na udělení dočasné ochrany v České republice, a rovněž cizinci, kteří již dočasné ochrany požívají, nebudou oprávněni podat žádost o pobytový titul (vízum nebo povolení k pobytu) na zastupitelském úřadě České republiky. S ohledem na dynamiku situace je navrhována flexibilita v podobě možnosti umožnit nařízením vlády výjimky.

K cíli „Zajištění rovnoprávného postavení státních příslušníků Ukrajiny, kterým byla udělena dočasná ochrana, s ostatními pojištěnci v oblasti veřejného zdravotního pojištění“

Navrhuje se, aby za cizince, kterým bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany (podle zákona č. 65/2022 Sb.), byla doba, po kterou za ně platí pojistné stát, omezena na dobu 180 dní ode dne poskytnutí dočasné ochrany. Týká se to pojištěnců ve věku mezi 18 a 65 lety. Po uplynutí této doby budou tito pojištěnci mít stejné postavení jako ostatní pojištěnci s trvalým pobytem na území České republiky. Doba 180 dnů lze považovat za dostatečnou na to, aby si mohli zajistit příjmy ze zaměstnání či z podnikání, a mohli se tak podílet na příjmech do systému veřejného zdravotního pojištění. Pokud k zajištění příjmů nebudou mít dispozice či podmínky, může za tyto pojištěnce platit pojistné stát nadále, avšak z jiného titulu, např. jako za uchazeče o zaměstnání, osoby pečující o malé děti apod. Cílem je také tyto pojištěnce více motivovat k zapojení se do pracovního procesu, a tím i k rychlejší integraci do společnosti. Za pojištěnce mladší 18 let a starší 65 let, kteří nejsou v produktivním věku, stát bude platit pojistné i po uplynutí 180 dní.

K cíli „Možnost odhlášení se z veřejného zdravotního pojištění pro státní příslušníky Ukrajiny, kteří jsou pojištěni z titulu trvalého pobytu na území České republiky“

Navrhuje se, aby občané Ukrajiny, kteří jsou v České republice zdravotně pojištěni z titulu zisku povolení k trvalému pobytu, měli možnost vyvázat se z povinnosti platit pojistné obdobně, jak to stanoví § 8 odst. 4 zákona č. 48/1997 Sb., a to s ohledem na danou výjimečnou situaci a za splnitelných podmínek. Nová právní úprava umožní, aby se z veřejného zdravotního pojištění z důvodu dlouhodobého pobytu v cizině odhlásili, jak má na mysli ustanovení § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění, a tedy pojistné neplatili, pojištěnci – občané Ukrajiny, za následujících podmínek:

Pojištěnec – občan Ukrajiny, který odcestoval na Ukrajinu v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, může u zdravotní pojišťovny učinit písemné prohlášení o dlouhodobém pobytu v cizině i zpětně. Pokud se tedy odhlásí zpětně, nemá povinnost platit pojistné za období, kdy na Ukrajině pobýval, avšak nejdříve od 24. 2. 2022. Povinnost zaplatit pojistné, které vzniklo přede dnem 24. února 2022, mu zůstává, a to i když na Ukrajině již pobýval. Na rozdíl od ustanovení § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění, nemusí být dodržena podmínka nepřetržitého pobytu delšího šesti měsíců na Ukrajině a nemusí být předložen doklad o uzavřeném zdravotním pojištění na Ukrajině a jeho délce, avšak musí být předložen doklad o pobytu na Ukrajině a jeho délce. Po dobu, kdy pojištěnec nemá povinnost platit pojistné, nemá ani nárok na poskytování hrazených služeb v České republice.

Pojištěnec – občan Ukrajiny, který u zdravotní pojišťovny písemné prohlášení o dlouhodobém pobytu v cizině učinil přede dnem 24. února 2022, avšak v souvislosti s ozbrojeným konfliktem se vrátil dříve než po 6 měsících, neplatí pojistné ode dne, kdy zdravotní pojišťovně bylo prohlášení doručeno, až do dne, kdy se pojištěnec u zdravotní pojišťovny opět přihlásil. Podmínkou je, že po celou dobu pobytu v cizině pojištěnec nečerpal v České republice hrazenou zdravotní péči a současně doloží dobu pobytu na Ukrajině.

Den vycestování na Ukrajinu	Prohlášení před odjezdem učiněno	Pobyt na Ukrajině kratší/delší 6 měsíců	Pojistné se neplatí za období
Před 24. 2. 2022	ANO	Kratší	kdy je doložena doba pobytu na Ukrajině
Před 24. 2. 2022	NE	Kratší	od 24. 2. pokud je doložena doba pobytu na Ukrajině
Před 24. 2. 2022	NE	Delší	od 24. 2. pokud je doložena doba pobytu na Ukrajině
Po 24. 2. 2022	ANO	Kratší	kdy je doložena doba pobytu na Ukrajině
Po 24. 2. 2022	NE	Kratší	kdy je doložena doba pobytu na Ukrajině
Po 24. 2. 2022	NE	Delší	kdy je doložena doba pobytu na Ukrajině

V návaznosti na dosavadní zkušenosti se navrhuje upravit i zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, kdy se navrhuje jisté zpřesnění, které umožní efektivnější zacílení těchto speciálních dávek vytvořených v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace pro osoby s dočasnou ochranou.

Navrhovaná opatření budou mít pozitivní dopad na státní rozpočet, protože zpřesňují současný stav poskytování humanitární dávky a příspěvku pro solidární domácnost, čímž bude poskytování těchto podpor adresnější. Např. nebude-li 100 osob s udělenou dočasnou ochranou splňovat podmínku zdržování se na území České republiky, měsíčně bude vyplaceno o 100 humanitárních dávek méně, tedy o 500 000 Kč měsíčně méně.

Navrhovaná právní úprava nemá žádné dopady na rovnost mužů a žen a není v rozporu se zákazem diskriminace.

III. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaná právní úprava je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a plně respektuje Listinu základních práv a svobod. Podle článku 4 odst. 2 Listiny základních práv a svobod mohou být meze základních práv a svobod za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem. Formou zákona se proto navrhuje upravit právo založené článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve vztahu k vybraným cizincům, kteří jsou občany států významně porušujících mezinárodní právo, včetně Charty OSN. Navrhovaná právní úprava je tedy konformní s ústavním pořádkem.

IV. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Navrhovaná právní úprava je přijímána v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, na níž se podílí i Běloruská republika. Tento postup vychází z článku 347 Smlouvy o fungování Evropské unie, který výslovně předpokládá, že členské státy mohou v případě války nebo v případě vážného mezinárodního napětí vytvářejícího nebezpečí války přijmout mimořádná opatření, která se odchýlí od pravidel unijního práva. Možnost takového postupu v krizové situaci nadto potvrzuje i judikatura Soudního dvora Evropské unie (rozsudek *Campus Oil*, 72/83, EU:C:1984:256, bod 31).

V daném případě navrhovaná právní úprava představuje určitou odchylku od společné vízové politiky v oblasti tzv. krátkodobých víz [nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009, o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex)], v oblasti dlouhodobých pobytových titulů pak od směrnice 2009/50/ES o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci, směrnice (EU) 2016/801 o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair, směrnice 2014/36/EU o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem zaměstnání jako sezónní pracovníci a směrnice 2014/66/EU o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí na základě převedení v rámci společnosti. Naopak, předpokládá se, že návrh zákona spolu s „doprovodným“ nařízením vlády, kdy by obě právní úpravy měly nabýt účinnosti současně, bude plně slučitelný s požadavky směrnice 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny, neboť žádosti o udělení oprávnění k pobytu podle této směrnice budou jednou z výjimek uvedených v „doprovodném“ nařízení vlády.

Současně je třeba připomenout, že podle článku 79 odst. 5 Smlouvy o fungování Evropské unie není společnou přistěhovaleckou politikou dotčeno právo členských států stanovit objem vstupů státních příslušníků třetích zemí přicházejících ze třetích zemí na jejich území s cílem hledat tam práci jako zaměstnanci nebo osoby samostatně výdělečně činné. Toto pravidlo se následně promítá i do většiny shora zmíněných směrnic, konkrétně 2009/50/ES, 2016/801, 2014/36/EU a 2014/66/EU, a to formou možnosti stanovit objem vstupů státních příslušníků třetích zemí. Předložený návrh zákona tohoto pravidla využívá a dává vládě možnost obdobného postupu, jaký je stanoven v § 181b zákona o pobytu cizinců na území České republiky, byť v tomto případě má vláda možnost stanovit kvóty toliko nulové.

Stávající bezprecedentní bezpečnostní situace naplňuje pojem vážného mezinárodního napětí vytvářejícího nebezpečí války podle čl. 347 Smlouvy o fungování Evropské unie, který umožňuje přijmout opatření odchylujících se od unijního práva. Agrese Ruské federace vůči Ukrajině totiž představuje krizovou situaci, která zasahuje nejen do oblasti bezpečnostní (hrozba agrese vůči České republice, kterou posiluje geografická blízkost bojů a historická zkušenost), ale i do oblasti socioekonomické (agresí vyvolaná migrační vlna, v jejímž důsledku už Česká republika přijala přes 300 000 osob) a do oblasti energetiky.

Článek 347 Smlouvy o fungování Evropské unie předpokládá, že členské státy vzájemně konzultují společné kroky, které mají zabránit tomu, aby fungování vnitřního trhu bylo dotčeno opatřeními, která by byl některý členský stát nucen učinit v případě vážných vnitřních nepokojů ohrožujících veřejný pořádek, v případě války nebo vážného mezinárodního napětí vytvářejícího nebezpečí války, anebo proto, aby dostál závazkům, jež

přijal za účelem dodržování míru a mezinárodní bezpečnosti. K této konzultaci došlo na březnovém zasedání pracovní skupiny pro víza, kde pobaltské státy a Polsko (společně s Českou republikou) informovaly o národních opatřeních ve smyslu pozastavení vydávání víz a povolení k pobytu pro občany Ruské federace a Běloruska. Jednotlivé členské státy vnímají hrozbu reálného rozšíření agrese na jejich území s ohledem na svou geografickou polohu i historickou zkušenost odlišně, což byl zřejmě jeden z hlavních faktorů, proč na návrhu nebyla nalezena shoda. Evropská komise nicméně vzala postoj výše uvedených členských států na vědomí a indikovala, že nebude podnikat v této věci právní kroky.

Pro takovéto výjimečné situace předpokládá možné odchýlení se od norem unijního práva nejen primární právo Unie, ale také rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie. Ve věci 72/83 *Campus Oil* Soudní dvůr Evropské unie konstatoval, že členský stát se v určitých krizových situacích může odchýlit od společných unijních pravidel, je-li to odůvodněno například veřejným pořádkem a veřejnou bezpečností.

Jak zmíněná judikatura, tak článek 347 Smlouvy o fungování Evropské unie, se vztahují k opatřením souvisejícím s vnitřním trhem. Opatření odchylující se od unijního práva by ale logicky mělo být možné zavést též v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva, což ostatně dokládá též ustanovení čl. 72 Smlouvy o fungování Evropské unie, podle kterého se ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva nedotýkají „výkonu odpovědnosti členských států za udržování veřejného pořádku a ochranu vnitřní bezpečnosti“.

Jak potvrdila Rada v rozhodnutí 2022/329 ze dne 25. února 2022, kterým se mění rozhodnutí 2014/145/SZBP o omezujících opatřeních vzhledem k činnostem narušujícím nebo ohrožujícím územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny, Evropská unie je plně odhodlána dodržovat základní zásady, na nichž je založena evropská bezpečnost a jež jsou zakotveny v Chartě OSN a v základacích dokumentech Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, mimo jiné v Helsinském závěrečném aktu a Pařížské chartě. Mezi tyto základní zásady patří zejména svrchovaná rovnost a územní celistvost států, nedotknutelnost hranic, zdržení se hrozby nebo použití síly a svoboda států zvolit si nebo změnit svá vlastní bezpečnostní opatření. Rada uvedla, že o těchto zásadách ani nelze jednat, ani nemohou být předmětem revize nebo nového výkladu a že jejich porušování Ruskou federací je překážkou společného a nedělitelného bezpečnostního prostoru v Evropě a ohrožuje mír a stabilitu na evropském kontinentu.

Navrhovaná právní úprava též vychází z rozhodnutí Rady (EU) 2022/333 ze dne 25. února 2022 o částečném pozastavení uplatňování Dohody mezi Evropským společenstvím a Ruskou federací o usnadnění udělování víz občanům Evropské unie a Ruské federace, které uvádí, že rozhodnutí Ruské federace uznat území Doněcké oblasti a Luhanské oblasti Ukrajiny, která nejsou kontrolována vládou, za nezávislé subjekty a následné rozhodnutí vyslat do těchto oblastí ruské jednotky, dále narušily svrchovanost a nezávislost Ukrajiny a jsou závažným porušením mezinárodního práva a mezinárodních dohod, včetně Charty OSN, Helsinského závěrečného aktu, Pařížské charty a Budapešťského memoranda.

Návrh zákona je koncipován jako dočasné řešení, přijímané výhradně na dobu trvání stávající krize. Tím, že je vláda oprávněna stanovit nařízením jak státy, na jejichž občany se nepřijatelnost žádostí vztahuje, tak i výjimky pro skupiny osob či žádostí, se zajistí možnost flexibilní reakce na vývoj agrese, na zapojení jednotlivých států či na snížení úrovně agresí vyvolaného mezinárodního napětí. V návaznosti na to lze předpokládat, že vláda bude přistupovat k dalšímu rozšiřování výjimek, počínaje zejména tzv. nárokovými tituly.

V. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Z hlediska mezinárodního práva se Ruská federace a Běloruská republika dopouští vůči Ukrajině agrese v rozporu s čl. 2 odst. 4 Charty OSN, přičemž toto bylo potvrzeno Valným shromážděním OSN č. A/RES/ES-11/1. Dle dostupných informací navíc dochází v rámci ozbrojeného konfliktu na Ukrajině k porušování mezinárodního humanitárního práva ze strany Ruské federace, což může naplňovat skutkové podstaty některých zločinů ve smyslu čl. 5 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu a zakládat individuální trestní odpovědnost pachatelů těchto zločinů, včetně vrcholných představitelů Ruské federace.

Navrhovaná úprava je slučitelná s mezinárodními závazky České republiky, zejména respektuje Ženevskou úmluvu ze dne 28. července 1951 o právním postavení uprchlíků, ve znění Newyorského protokolu ze dne 31. ledna 1967.

VI. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky a sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí

V souvislosti s opatřeními vůči občanům Ruské federace a Běloruské republiky nevyvolá navrhovaná právní úprava žádné rozpočtové dopady, neboť obdobná opatření již nyní platí na základě krizového opatření. V souvislosti s opatřeními vůči cizincům, kteří mají nárok na udělení dočasné ochrany nebo kterým byla tato ochrana již udělena, lze předpokládat marginální finanční dopady na státní rozpočet spojené s nepřijímáním žádostí o víza a pobyty ve smyslu nulových příjmů za výběr správních poplatků. Výši těchto dopadů nelze v současné době vyčíslit, a to i proto, že rozsah nepřijatelnosti bude stanoven až nařízením vlády. Současně nelze s ohledem na bezprecedentnost stávající situace kvalifikovaně odhadnout, jaký by byl objem cizinců žádajících vedle dočasné ochrany o další pobytový titul.

V případě občanů Ukrajiny, kterým bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany, bude dopad do státního rozpočtu pozitivní. Zkrácením doby, kdy za ně platí pojistné stát, na 180 dní se sníží počet těchto pojištěnců, a tedy se sníží nárok na platbu pojistného státem. Kromě toho, pokud tito pojištěnci budou mít příjmy ze zaměstnání, budou do státního rozpočtu odvádět daň ze svých příjmů. Je však nutno počítat i s tím, že i po době 180 dnů bude stát platit pojistné z jiného titulu (např. jako za uchazeče o zaměstnání, osoby pečující o malé děti, osoby důchodového věku apod.). V takovém případě dopad do státního rozpočtu nebude žádný.

V případě pojištěnců s povoleným trvalým pobytem na území České republiky, u nichž se rozšíří možnost odhlášení se z veřejného zdravotního pojištění, dopad do státního rozpočtu nebude žádný.

Dopad do systému veřejného zdravotního pojištění

V případě občanů Ukrajiny, kterým bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany, bude dopad do systému veřejného zdravotního pojištění mírně pozitivní. Stát platí pojistné za každého pojištěnce částkou 1 967 Kč, zatímco za zaměstnance či osoby bez zdanitelných příjmů je placeno pojistné ve výši minimálně 2 187 Kč. Zkrácením doby, kdy platí pojistné stát, na 180 dní se sníží počet pojištěnců s nárokem na platbu pojistného státem a vzroste počet zaměstnanců či osob bez zdanitelných příjmů. Je nutno počítat i s tím,

že i po době 180 dnů bude stát platit pojistné z jiného titulu (např. jako za uchazeče o zaměstnání, osoby pečující o malé děti, osoby důchodového věku apod.). V těchto případech dopad do systému veřejného zdravotního pojištění nebude žádný.

V případě pojištěnců s trvalým pobytem v České republice, u nichž se rozšíří možnost odhlášení se z veřejného zdravotního pojištění, dopad systému veřejného zdravotního pojištění bude na straně příjmů mírně negativní a na straně výdajů žádný. Úlevy v placení pojistného se nastavují pouze za podmínky, že není čerpána žádná zdravotní péče.

VII. Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaná právní úprava nebude mít negativní dopady na ochranu soukromí a osobních údajů.

VIII. Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaná právní úprava nepředstavuje žádná korupční rizika.

IX. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava bude mít pozitivní vliv na vnější i vnitřní bezpečnost státu, kdy cílem zákona je vyvíjet tlak na Ruskou federaci a Běloruskou republiku, které svými činy ohrožují bezpečnost Evropy, na zastavení agrese, a současně zamezit vstupu jejich občanů na území.

X. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy se Zásadami pro tvorbu digitálně přívětivé legislativy

Navrhovaná právní úprava byla vyhodnocena vzhledem k následujícím zásadám:

1. Budování přednostně digitálních služeb (princip digital by default)

Vydávání nového typu víz se promítá do cizineckého informačního systému, nicméně stávající digitální podoba cizineckého informačního systému není návrhem nijak dotčena.

Návrh tuto oblast přímo neupravuje a je v souladu s uvedenou zásadou.

2. Maximální opakovatelnost a znovupoužitelnost údajů a služeb

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

3. Budování služeb přístupných a použitelných pro všechny, včetně osob se zdravotním postižením (princip governance accessibility)

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

4. Sdílené služby veřejné správy

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

5. Konsolidace a propojování informačních systémů veřejné správy

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

6. Mezinárodní interoperabilita – budování služeb propojitelných a využitelných v evropském prostoru

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

7. Ochrana osobních údajů v míře umožňující kvalitní služby (princip GDPR)

Soulad navrhované právní úpravy s dotčenou zásadou je řešen v části „Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů“. Jak je již tam uvedeno, s přijetím návrhu nejsou spojena opatření, ve kterých by bylo možné spatřovat dopady na ochranu soukromí a osobních údajů.

8. Otevřenost a transparentnost včetně otevřených dat a služeb (princip open government)

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

9. Technologická neutralita

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

10. Uživatelská přívětivost

Zásada není navrhovanou právní úpravou dotčena, návrh tuto oblast neupravuje.

Návrh zákona je v souladu se všemi zásadami digitálně přívětivé legislativy.

XI. Hodnocení dopadů regulace podle Obecných zásad

S ohledem na časovou tíseň ministr pro legislativu a předseda Legislativní rady vlády ústně udělil výjimku z povinnosti provést hodnocení dopadů regulace podle Obecných zásad.

XII. Způsob projednání návrhu zákona

Současně s předložením navrhované právní úpravy se předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky žádá o vyhlášení stavu legislativní nouze a o projednání navrhované právní úpravy ve zkráceném jednání v rámci vyhlášeného stavu legislativní nouze podle § 99 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Tento výjimečný postup je navrhován s ohledem na potřebu přijetí navrhované právní úpravy s účinností nejpozději od 1. června 2022, neboť k 31. květnu 2022 skončí nouzový stav, a tím i účinnost krizových opatření, včetně krizového opatření přijatého usnesením vlády ze dne 30. března 2022 č. 254. Pokud by navrhovaná právní úprava nabyla účinnosti později, neměla by Česká republika po 31. květnu 2022 k dispozici efektivní nástroj k zajištění cílů, které předkládaný návrh sleduje.

B. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

ČÁST PRVNÍ

K § 1

Navrhovanou právní úpravou se umožňuje vládě prostřednictvím nařízení stanovit, že žádosti o oprávnění k pobytu na území České republiky podávané na zastupitelském úřadu státními příslušníky Ruské federace a Běloruské republiky budou považovány za nepřijatelné, tj. nebude o nich vedeno žádné řízení. Tento krok má sloužit k ochraně zahraničně politických zájmů České republiky v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, který byl vyvolán invází vojsk Ruské federace, jež je podporována Běloruskou republikou. Absence zájmu České republiky na vstupu a pobytu uvedených cizinců vychází ze samotného cíle navrhované právní úpravy, tedy vyvinutí tlaku na Ruskou federaci a Běloruskou republiku, a to s cílem ukončit tuto agresi a zajistit bezpečnost České republiky. Nařízení vlády by tedy směřovalo k jednoznačně identifikovatelné skupině cizinců, tj. především vůči státním příslušníkům Ruské federace či Běloruské republiky.

Řízení o žádosti nebude v takových případech zahájeno a na žádost se bude hledět, jako by nebyla podána. Při zjišťování nepřijatelnosti bude postupováno podle obecné úpravy zakotvené v zákoně o pobytu cizinců na území České republiky. Skutečnost, že je žádost pokládána za nepřijatelnou, bude cizinci písemně sdělena, přičemž cizinec bude vyrozuměn i o důvodu nepřijatelnosti, učiní se záznam do spisu a cizinci se vrátí tiskopis žádosti, veškeré předložené doklady a správní poplatek, pokud byl uhrazen.

Státní občané Běloruské republiky a Ruské federace, kteří jsou oprávněni podat žádost o prodloužení pobytové oprávnění na území České republiky, tak mohou i nadále učinit. Cílem navrhovaného opatření je vyloučit podávání nových žádostí o pobytové oprávnění na našem území ze strany dotčených státních příslušníků. Cizinci, kteří již platným oprávněním k pobytu na území České republiky disponují, nejsou cílovou skupinou tohoto zákona. Jejich případné žádosti o prodloužení pobytového oprávnění budou podléhat standardnímu režimu, který předpokládá zákon o pobytu cizinců na území České republiky.

Odstavec 2 pak pamatuje na případy, kdy by navrhované opatření bylo příliš tvrdé, proto se současně umožňuje, aby vláda nařízením mohla stanovit druhy žádostí, které mohou určité skupiny státních příslušníků Ruské federace a Běloruské republiky nadále podat. Takové zmocnění odpovídá požadavku článku 78 Ústavy České republiky. Lze si představit například výjimku pro žádosti o krátkodobé vízum podávané rodinnými příslušníky občana České republiky nebo občana Evropské unie, pokud rodinný příslušník takového občana doprovází či následuje, což odpovídá směrnici 2004/38/ES. Další výjimkou by mohly být případy, kdy je žádost podána cizincem, jehož pobyt je v zájmu České republiky. Zájem bude osvědčován ministrem zahraničních věcí, a to výhradně u žádostí podaných v případech hodných zvláštního zřetele, jakými jsou žádosti podané občany Ruské federace nebo Běloruské republiky, kteří se prokazatelně nachází v ohrožení života v důsledku represe ze strany Ruské federace nebo Běloruské republiky, odporu proti režimu nebo jeho kritiky nebo v případě, kdy hrozí akutní nebezpečí pronásledování z politických či jiných důvodů, pokud se žadatel nenachází v bezpečné zemi. Udělení výjimky ve výše uvedené situaci musí být potvrzeno důvěryhodným zdrojem a dostatečně prokázáno. Za žádosti podané v zájmu České republiky by mohly být považovány také žádosti podané držitelem potvrzení o příslušnosti k české komunitě vydaného Ministerstvem zahraničních věcí v souladu s usnesením vlády č. 1014 ze dne 8. prosince 2014.

Stanovení výjimek formou nařízení vlády je v porovnání s jejich uvedením přímo v textu zákona rychlejším a flexibilnějším způsobem provádění jejich následných úprav reflektujících vývoj agrese a zahraničně politický zájem České republiky.

K § 2

Navrhuje se ustanovení za účelem úpravy řízení o již podaných žádostech v případech, kdy vláda přijme předpokládané nařízení. Řízení, která již byla podáním žádosti na zastupitelském úřadu zahájena, ale nebyla dosud ukončena, budou ze zákona zastavena.

ČÁST DRUHÁ

K § 3 bodům 1 až 3 (k § 5 odst. 1 zákona č. 65/2022 Sb.)

V praxi se objevuje řada situací, ve kterých není potřebné, aby byla dočasná ochrana udělena, nebo aby u konkrétní osoby dále trvala. Je třeba vycházet z premisy, že stejně jako mezinárodní ochrana je i dočasná ochrana subsidiární formou ochrany, tedy aplikuje se pouze v případě, že není za ochranu odpovědný jiný stát. Jedná se zejména o situace, kdy je zjištěno, že osoba je zároveň občanem jiného členského státu Evropské unie. Dalšími situacemi, ke kterým začalo docházet, je mobilita těchto osob v rámci Evropské unie a snaha nalézt útočiště jinde než v České republice, a to opět formou dočasné ochrany nebo formou zisku jiného pobytového oprávnění nebo mezinárodní ochrany. Obdobnou situací, kdy osoba dává jasně najevo úmysl odpoutat se od dočasné ochrany, je podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě nebo zajištění si pobytového oprávnění i v jiné zemi mimo EU – zde se jedná převážně o situace sloučení s rodinou pobývajících v zahraničí (např. USA).

Navrhovaná ustanovení jsou zároveň souladná i se směrnicí o dočasné ochraně (2001/55/ES), která požaduje po členských státech, aby zajistily, že dočasná ochrana bude poskytována osobám, které na ni mají nárok i po případném rozhodnutí o neudělení mezinárodní ochrany a to do konce trvání dočasné ochrany vyhlášené Radou Evropské unie. Každá osoba, která je oprávněna k získání dočasné ochrany, o ni může požádat kdykoliv během trvání rozhodnutí Rady, jímž byl aktivován mechanismus dočasné ochrany v rámci Evropské unie. Nadto není četnost podání případné žádosti o dočasnou ochranu žádným způsobem omezena.

K § 3 bodu 4 (k § 5 odst. 5 zákona č. 65/2022 Sb.)

V praxi se objevují případy žádostí o dočasnou ochranu, které vyžadují podrobnější prověření, ať již z důvodu chybějících identifikačních dokumentů žadatele, nejasného právního postavení na Ukrajině nebo z důvodu bezpečnostních, proto se navrhuje, aby měly správní orgány delší dobu na posouzení. Dochází tak prodloužení lhůty pro rozhodnutí o dočasné ochraně na 60 dnů. Využití celé lhůty 60 dní by mělo být výjimečné, standardně je dočasná ochrana udělována prakticky obratem.

V kontextu s touto změnou nebyl shledán důvod k úpravě § 7 odst. 1 zákona č. 65/2022 Sb., který upravuje maximální lhůtu pro vznik účasti na systému veřejného zdravotního pojištění v souvislosti s podáním žádosti o udělení dočasné ochrany. Stávající úprava pokryje naprostou většinu případů i tehdy, jestliže bude řízení ve věci žádosti o udělení dočasné ochrany vedeno déle. V případech, kdy by žadatel potřeboval neodkladnou zdravotní péči v období delším než 30 dnů před podáním žádosti, platí princip, že na poskytnutí tohoto typu péče mají nárok všichni pacienti, a to bez ohledu na to, zda jsou pojištěni či si mohou péči v danou chvíli sami zaplatit.

Změny ustanovení týkajícího se účasti v systému veřejného zdravotního pojištění by nutně znamenaly další zásahy do informačních systémů zdravotních pojišťoven i další komplikace

s vykazováním a úhradou zdravotních služeb za osoby, které nebudou mít v době poskytnutí fakticky pojištění. Nadto by přinesly komplikace též na straně příjmů do systému veřejného zdravotního pojištění, neboť platbu za státní pojištěnce lze ze státního rozpočtu nárokovat jen cca 3 měsíce zpětně, což v případě vzniku pojištění okamžikem čerpání hrazených služeb, o němž se pojišťovna může dozvědět až s významným zpožděním, může být lhůta obtížně splnitelná.

K § 3 bodu 5 (k § 5 odst. 6 zákona č. 65/2022 Sb.)

Navrhuje se doplnit informační povinnost vůči poživateli dočasné ochrany o povinnosti České republiky sdílet jeho osobní údaje v rámci unijní společné databáze o osobách s udělenou dočasnou ochranou.

Směrnice z roku 2001 nepočítá s jednotným systémem registrace poživatelů dočasných ochrany v rámci Unie. Aktivace systému dočasné ochrany dne 4. března 2022 však velice rychle odhalila potřebu vzniku takovéto informační platformy, zejména z důvodu přehledu o celkových počtech registrací a udělených dočasných ochrany na území jednotlivých členských států, a odhalování situací podávání žádostí o dočasnou ochranu ve více členských státech za účelem zneužití plynoucích benefitů.

Dne 28. března 2022 se Rada JHA ve formátu ministrů vnitra proto shodla na potřebě rychlého vytvoření takovéto platformy. Evropská komise ve spolupráci s agenturou eu-LISA a členskými státy začala ihned pracovat.

K § 3 bodu 6 (k § 5 odst. 8 zákona č. 65/2022 Sb.)

Zákon č. 65/2022 Sb. je speciálním zákonem k zákonu o dočasné ochraně (zákon č. 221/2003 Sb.), kdy řada jeho ustanovení nahrazuje právě pravidla obsažená v zákoně o dočasné ochraně, nicméně vybraná ustanovení zákona o dočasné ochraně jsou nadále aplikována. Mezi ně patří i § 11, který obecně upravuje situace, kdy dočasná ochrana zaniká (smrtí osoby či jejím prohlášením za mrtvou, uplynutím lhůty, která byla pro poskytování dočasné ochrany stanovena, udělením azylu nebo doplňkové ochrany na území či přiznáním postavení uprchlíka podle mezinárodní smlouvy apod.). Navrhuje se doplnit další důvody pro zánik oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany přímo ze zákona, a to o situace, kdy je zjevné, že cizinci je poskytována dostatečná ochrana ve smyslu i jiného oprávnění k pobytu jiným státem (nebo Českou republikou). Cílem navržené úpravy je zamezit tomu, aby jedna osoba disponovala různými pobytovými tituly. Důvody zániku do značné míry odrážejí důvody pro nepřijatelnost žádosti o dočasnou ochranu.

K § 3 bodu 7 (k § 5a zákona č. 65/2022 Sb.)

Ustanovení řeší duplicity oprávnění k pobytu, které by vznikaly snahou žádat o jiné pobytové tituly (např. zaměstnanecké karty) ze strany cizinců, kteří mají nárok na dočasnou ochranu. S ohledem na velmi vysoké počty uprchlíků by nevyložené duplicit znamenalo zahlcení systému, a to jak pro zpracování žádostí na zastupitelských úřadech České republiky, tak na území České republiky. Cizinci, kteří mají nebo by měli nárok na udělení dočasné ochrany v České republice, a rovněž cizinci, kteří již dočasně nebo mezinárodní ochrany požívají nebo o ně žádají, nebudou oprávněni podat žádost o pobytový titul (vízum nebo povolení k pobytu) na zastupitelském úřadě České republiky. S ohledem na dynamiku situace je zakotvena flexibilita v podobě možnosti stanovit nařízením vlády výjimky. Možnosti a podmínky přechodu na jiný pobytový titul budou později řešeny komplexním „přechodovým“ zákonem.

K § 3 bodu 8 (k § 6 odst. 1 zákona č. 65/2022 Sb.)

Většina žadatelů o udělení dočasné ochrany má při podání žádosti již zajištěno ubytování - jde buď o místo, které si zajistili sami, situace, kdy jim ubytování poskytly jiné osoby, nebo o místo, kde mají zajištěno nouzové ubytování soustavou orgánů krizového řízení na základě usnesení vlády ze dne 16. března 2022 č. 207. Po udělení dočasné ochrany je následně adresa tohoto místa vedena jako adresa místa pobytu cizince v informačním systému cizinců a v základním registru obyvatel (ROB).

V rámci urychlení procesu nabírání žádostí nebyl dosud po žadatelích vyžadován jakýkoliv doklad o zajištění ubytování (výpis z katastru nemovitostí, nájemní smlouva uzavřená s vlastníkem bytu nebo souhlas vlastníka příslušné nemovitosti s úředně ověřeným podpisem). Tato skutečnost má 2 negativní důsledky:

- 1) Nelze bezpečně vyloučit, že někteří žadatelé o udělení dočasné ochrany uvedli jako místo svého pobytu na území České republiky adresu, ke které nemají žádný vztah a kde se ve skutečnosti nezdržují.
- 2) Pravděpodobně častější komplikací ale je, že zejména v domech s desítkami až stovkami bytů nelze přiřadit cizince ke konkrétní osobě, která mu ubytování poskytuje. To je dáno tím, že Registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) eviduje více bytů různých vlastníků a uživatelů jako jedno adresní místo.

V reakci na tento stav se navrhuje, aby žadatel měl povinnost doložit doklad o zajištění ubytování, který je předkládán i při podávání žádostí o jiná pobytová oprávnění podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky. Tato povinnost se nebude vztahovat na cizince, kterým ubytování zajistily orgány krizového řízení.

Z hlediska povinnosti předložit jako náležitost žádosti o udělení dočasné ochrany také doklad o ubytování návrh zákona tedy rozlišuje 2 situace, ke kterým v praxi dochází:

- 1) Pokud se cizinec dostaví k podání žádosti (typicky na KACPU) a své ubytování již má zajištěno (v rodině, u známých, ve vlastní nemovitosti, na základě smluvního vztahu nebo potvrzení o ubytování atd.), je povinen předložit doklad o tomto ubytování.
- 2) Pokud cizinec nemá ubytování zajištěno, je mu ještě před podáním samotné žádosti na KACPU nouzové ubytování nabídnuto z pro tento účel alokovaných ubytovacích kapacit. V tomto případě má proto resort Ministerstva vnitra díky informačnímu systému přehled o tom, kde bude příslušný cizinec ubytován. Předložení dokladů o ubytování je proto nadbytečné. Sám cizinec neměl možnost přímo ovlivnit, na jaké adrese mu bude ubytování nabídnuto, není smluvní stranou případných smluv o využití tohoto objektu atd.

Úkol zajistit pro tento účel odpovídající ubytovací kapacity byl usnesením vlády ze dne 16. března 2022 č. 207 uložen hejtmanovi příslušného kraje (primátorovi hl. m. Prahy) ve spolupráci se starosty obcí s rozšířenou působností. Na plnění uloženého úkolu však v rámci příslušného kraje spolupracují i starostové zbylých kategorií obcí. K tomuto účelu byly vhodné ubytovací kapacity vyčleněny také ministerstvy a dalšími ústředními správními úřady podle usnesení vlády č. 206 ze stejného dne. Na vyčlenění a zajištění ubytovacích kapacit se proto podílí současně řada orgánů krizového řízení. Ty při tom plní úkol uložený jim vládou podle § 4 odst. 1 písm. a) krizového zákona.

Aby bylo v praxi nepochybné, že povinnost předkládat doklad o ubytování nemají pouze ti cizinci, o jejichž ubytování je veden přehled v informačním systému, odkazuje se návrh na ubytování zajištěné při plnění úkolu orgánu krizového řízení podle krizového zákona. Díky tomu nespadnou do této výjimky cizinci ubytovaní např. v objektech ve vlastnictví obce

v případě, že tyto ubytovací kapacity nebyly zařazeny do ubytovací kapacity příslušného kraje podle usnesení vlády č. 207 ze dne 16. března 2022.

Dokladem o ubytování se rozumí doklad o vlastnictví bytu nebo domu, doklad o oprávněnosti užívání bytu anebo domu nebo písemné potvrzení osoby, která je vlastníkem nebo oprávněným uživatelem bytu nebo domu, kterým je cizinci udělen souhlas s ubytováním (srov. § 31 odst. 5 zákona o pobytu cizinců na území České republiky). Písemné potvrzení nemusí být opatřeno úředně ověřeným podpisem oprávněné osoby. Takto získané údaje poslouží zejména k ověření, zda žadatelem uvedené skutečnosti jsou pravdivé.

K § 3 bodům 9 a 10 (k § 6 odst. 2 a 3 zákona č. 65/2022 Sb.)

Jedná se o legislativně technické úpravy navazující na změny v odstavci 1 daného ustanovení.

K § 3 bodu 11 (k § 6 odst. 4 zákona č. 65/2022 Sb.)

V souvislosti s mobilitou osob požívajících dočasně ochrany v rámci Evropské unie se členské státy shodly na potřebě vzniku celounijní databáze osob s dočasnou ochranou. Databáze má sloužit k prevenci dvojích registrací a tím pádem k prevenci existence více dočasných ochranných nálezů. Databázi vytváří unijní agentura EU-LISA. Je třeba umožnit vzájemné sdílení a výměnu daných osobních údajů mezi Českou republikou a členskými státy.

Vzhledem k okruhu údajů zaznamenávaných v průběhu řízení o udělení dočasné ochrany by nemělo docházet k předávání žádných údajů ze zvláštní kategorie (např. citlivé osobní údaje nebo biometrické údaje sloužících k jednoznačné identifikaci osoby).

K § 3 bodu 12 (k § 6 odst. 9 zákona č. 65/2022 Sb.)

Jednou ze stěžejních otázek řešení krizové situace spojené s touto migrační vlnou je otázka zajištění ubytovacích kapacit pro uprchlíky a dále zajištění podmínek pro důstojný život těchto uprchlíků na území České republiky. Aby bylo zajištění pomoci těmto osobám efektivní, činnost orgánů veřejné správy účelná a přijímání dalších potřebných opatření co nejvíce cílené do oblastí, kde jsou či budou skutečně potřeba, je nutné, aby orgány státu a územních samosprávných celků měly přehled o aktuálním místě pobytu těchto cizinců. Konkrétně mohou být takové informace zásadní například pro plánování využití dostupných kapacit územních samosprávných celků, v oblasti školství, vstupu na pracovní trh apod.

V rámci své registrace a řízení o udělení dočasné ochrany uvádí každý uprchlík místo svého pobytu na území České republiky. Toto místo jeho pobytu na území je zaznamenáno v informačním systému cizinců (CIS) a v základním registru obyvatel (ROB).

Pokud cizinec, kterému byla udělena dočasná ochrana, následně mění své místo pobytu na území (svoji adresu), je povinen ohlásit ji zpětně Ministerstvu vnitra. Pouze nahlášením změny adresy Ministerstvu vnitra dochází k aktualizaci údaje o místě pobytu cizince v ROB. Aktuálně mají cizinci na základě § 6 odst. 8 zákona č. 65/2022 Sb. ve spojení s § 98 odst. 3 zákona o pobytu cizinců na území České republiky povinnost hlásit změnu místa pobytu (adresy) až do 30 dnů po této změně, a to ještě za podmínky, že tato změna pobytu přesáhne 30 dnů. Tyto lhůty se z praktických důvodů jeví jako nepřiměřeně dlouhé.

Z výše uvedených důvodů je pro činnost orgánů veřejné moci žádoucí, aby povinnost hlásit změnu svého místa pobytu/své adresy splnila co největší část uprchlíků a aby k aktualizaci údaje o adresy docházelo co nejdříve po její změně.

Rovněž je zásadní, aby šlo o adresu, ke které má cizinec skutečný „právní vztah“, ať již pouze formou potvrzení o ubytování a zároveň, aby osoba poskytující ubytování o tom, že cizinec toto místo jako místo svého pobytu uvádí, prokazatelně věděla. Navrhuje se proto zavedení stejné povinnosti, jako je u žádosti o dočasnou ochranu, a to doložení dokladu o ubytování.

V rámci urychlení procesu nabírání žádostí nebyl dosud po žadatelích vyžadován – jak u žádosti o dočasnou ochranu, tak při změně místa hlášeného pobytu - jakýkoliv doklad o zajištění ubytování (výpis z katastru nemovitostí, nájemní smlouva uzavřená s vlastníkem bytu nebo souhlas vlastníka příslušné nemovitosti s úředně ověřeným podpisem).

Tato skutečnost má 2 negativní důsledky:

- 1) Nelze bezpečně vyloučit, že někteří žadatelé o udělení dočasné ochrany uvádějí jako místo svého pobytu na území České republiky adresu, ke které nemají žádný vztah a kde se ve skutečnosti nezdržují.
- 2) Pravděpodobně častější komplikací ale je, že zejména v domech s desítkami až stovkami bytů nelze přiřadit cizince ke konkrétní osobě, která mu ubytování poskytuje. To je dáno tím, že Registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) eviduje více bytů různých vlastníků a uživatelů jako jedno adresní místo.

V reakci na tento stav se navrhuje, aby žadatel měl povinnost doložit doklad o zajištění ubytování, který je předkládán při podávání žádosti o jiná pobytová oprávnění podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky, v případech, kdy si zajistil ubytování tzv. „sám po vlastní ose“, tedy ubytování mu nebylo zajištěno státem.

Ministerstvo vnitra proto upozorňuje cizince na tuto povinnost (i v ukrajinštině), umožňuje i jiné způsoby hlášení změny adresy, než je osobní návštěva příslušného pracoviště, a současně umožňuje hlásit tyto změny v pracovní dny i na KACPU.

Také s ohledem na počty uprchlíků setrvávajících na území České republiky i jejich vyšší územní fluktuace bylo přiměřené a účelné upravit uvedený institut odlišně od obecné právní úpravy dopadající na ostatní cizince pobývajících na území České republiky.

Cílem navržených změn tedy je zkrátit dobu, po kterou se liší faktické místo pobytu uprchlíků od místa jejich pobytu nahlášeného Ministerstvu vnitra a vedeného v základním registru obyvatel, a tím přispět k zlepšení přehledu orgánů veřejné správy o aktuálním místě pobytu uprchlíků z Ukrajiny.

I po vložení navrhovaných vět bude platné pravidlo uvedené v první větě odstavce 8, tedy že nadále platí obecná úprava zákona o pobytu cizinců na území České republiky, zejména ustanovení § 98 odst. 6.

Zkrácení lhůty pro hlášení změny adresy oproti lhůtě stanovené pro ostatní kategorie cizinců v § 98 zákona o pobytu cizinců se jeví aktuálně jako klíčové především ze 2 důvodů:

- 1) V příslušných obcích je nutné vyhodnotit, nakolik budou pro v nich pobývajících uprchlíků dostatečné dostupné kapacity.
- 2) Lze očekávat, že část uprchlíků bude opouštět ubytovací zařízení, kde dosud pobývá, a bude pobývat na jiných místech.

K § 3 bodu 13 (k § 6a zákona č. 65/2022 Sb.)

Úprava reaguje částečně na skutečnosti popsané již v odůvodnění změny § 6 odst. 1, tedy na situace, kdy bylo zjištěno, že žadatel o udělení dočasné ochrany nahlásil nepravdivé údaje o místu svého pobytu na území České republiky.

Současně v praxi dochází k tomu, že cizinci, kterým byla dočasná ochrana udělena, následně opouštějí místo svého hlášeného pobytu a Ministerstvu vnitra již neoznámí nové místo

pobytu. Díky tomu jsou v základním registru obyvatel (ROB) nadále vedeni na původní adrese v původní obci. To komplikuje situaci obcím při plánování využití jejich kapacit.

Vzhledem k okolnosti, že zapsání místa pobytu cizince do příslušných evidencí nepředcházelo podrobné ověřování jím uváděných skutečností, navrhuje se zavést podobně pružný nástroj, který by umožňoval provádět nápravu zápisu nepravdivého nebo již neodpovídajícího skutečnému stavu (pokud tento stav trvá déle než 15 dní). Tím bude zrušení neaktuálního údaje o místě hlášeného pobytu na území České republiky a nahrazení zápisem sídla Ministerstva vnitra.

Budou zohledněny situace, kdy cizinec uváděl nepravdivé údaje, na místě hlášeného pobytu se již nezdržuje nebo toto místo již zaniklo. Ministerstvo vnitra bude vycházet primárně z informací vlastníka nebo oprávněného uživatele objektu, Policie České republiky nebo příslušné obce.

Podobně jako v případě § 98a odst. 3 zákona o pobytu cizinců na území České republiky se po zrušení údaje o místu hlášeného pobytu stane novým místem pobytu cizince adresa sídla správního orgánu, který údaj zrušil, tedy adresa Ministerstva vnitra.

K § 3 bodu 14 (k § 7 odst. 1 a 3 zákona č. 65/2022 Sb.)

Navrhuje se zpřesnění terminologie, že se cizinec považuje za pojištěnce pro účely veřejného zdravotního pojištění, nikoli pouze pro účely úhrady poskytnutých zdravotních služeb.

K § 3 bodu 15 (k § 7 odst. 2 zákona č. 65/2022 Sb.)

Navrhuje se, aby za cizince ve věku mezi 18 a 65 lety, kterým bylo uděleno oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany, byla doba, po kterou za ně platí pojistné stát, omezena na dobu 180 dní ode dne poskytnutí dočasné ochrany. Po uplynutí této doby budou mít stejné postavení jako ostatní pojištěnci s trvalým pobytem na území České republiky. Doba 180 dnů lze považovat za dostatečnou na to, aby si mohli zajistit příjmy buď ze zaměstnání či z podnikání a mohli se tak podílet na příjmech do systému. Pokud k tomu nebudou mít dispozice či podmínky, může za tyto pojištěnce platit pojistné stát nadále, avšak z jiného titulu, např. jako za uchazeče o zaměstnání, osoby pečující o malé děti apod. Cílem je také tyto pojištěnce více motivovat k zapojení se do pracovního procesu, a tím k i rychlejší integraci do společnosti.

Za pojištěnce mladší 18 let a za pojištěnce starší 65 let bude stát plátcem pojistného i po plynutí 180 dnů, neboť se jedná o skupinu pojištěnců, kteří drtivě většinu splňují podmínky pro to, aby za ně platil pojistné stát jako za nezaopatřené děti či poživatele starobního důchodu, avšak doložení těchto skutečností, vzhledem k jejich státní příslušnosti a tamních právních předpisů, by bylo z hlediska aplikace na českou právní úpravu velmi problematické. Kromě toho se jedná o dvě skupiny pojištěnců, které nejsou v produktivním věku, a nelze tedy od nich očekávat začlenění do společnosti skrze zaměstnání či podnikání.

K § 3 bodu 16 (k § 7 odst. 4 zákona č. 65/2022 Sb.)

Doplňuje se výslovná úprava definice nezaopatřeného dítěte pro účely veřejného zdravotního pojištění.

K § 3 bodu 17 (k § 7a zákona č. 65/2022 Sb.)

V souvislosti s ozbrojeným konfliktem se upravují zvláštní podmínky pro odhlášení z českého systému veřejného zdravotního pojištění pro pojištěnce – občany Ukrajiny. Podmínky pro

odhlášení se ze zdravotního pojištění upravuje pro všechny pojištěnce ustanovení § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Stanoví se, že pojištěnec – občan Ukrajiny, který odcestoval na Ukrajinu v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, může u zdravotní pojišťovny učinit písemné prohlášení o dlouhodobém pobytu v cizině i zpětně. Pokud se odhlásí se zpětnou platností, nemá povinnost platit pojistné za období, kdy na Ukrajině pobýval, avšak nejdříve od 24. února 2022. Povinnost zaplatit pojistné, které vzniklo přede dnem 24. února 2022, mu zůstává, a to i když na Ukrajině již pobýval. Na rozdíl od ustanovení § 8 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění, nemusí být dodržena podmínka nepřetržitého pobytu delšího 6 měsíců na Ukrajině a nemusí být předložen doklad o uzavřeném zdravotním pojištění na Ukrajině a jeho délce, avšak musí být předložen doklad o pobytu na Ukrajině a jeho délce. Po dobu, kdy pojištěnec nemá povinnost platit pojistné, nemá ani nárok na poskytování hrazených služeb v České republice.

Pojištěnec – občan Ukrajiny, který u zdravotní pojišťovny písemné prohlášení o dlouhodobém pobytu v cizině učinil přede dnem 24. února 2022, avšak v souvislosti s ozbrojeným konfliktem se vrátil dříve než po 6 měsících, neplatí pojistné ode dne, kdy zdravotní pojišťovně bylo prohlášení doručeno, až do dne, kdy se pojištěnec u zdravotní pojišťovny opět přihlásil. Podmínkou je, že po celou dobu pobytu v cizině pojištěnec nečerpal v České republice hrazenou zdravotní péči a současně doložil dobu pobytu na Ukrajině.

K § 3 bodu 18 (k § 9 odst. 2 zákona č. 65/2022 Sb.)

Stanoví se, že platnost ustanovení § 7a nekončí uplynutím dne 31. března 2023. Důvodem je skutečnost, že tento speciální institut dlouhodobého pobytu v cizině (na Ukrajině) bude v mnoha případech pokračovat i po tomto datu, a není ani známo, jak dlouho bude ozbrojený konflikt a případně jeho dozvuky trvat. Je proto žádoucí, aby účinnost předmětné právní úpravy trvala i po 31. březnu 2023.

ČÁST TŘETÍ

K § 4 bodu 1 (k § 6 odst. 1 zákona č. 66/2022 Sb.)

Podmínka, že se osoba s dočasnou ochranou zdržuje na území České republiky, se vypouští pro nadbytečnost. První humanitární dávka je vyplácena zpravidla bezprostředně po příjezdu do České republiky při udělení dočasné ochrany.

Na základě požadavku Ústředního krizového štábu se navrhuje doplnit možnost nepřiznat první humanitární dávku cizincům s dočasnou ochranou, jestliže jim bylo bezplatně poskytnuto ubytování, včetně celodenní stravy a základních prostředků osobní hygieny. V těchto případech se má za to, že jsou základní životní potřeby zabezpečeny přímo touto formou, a není tedy třeba poskytovat humanitární dávku, která se poskytuje právě za účelem zajištění těchto potřeb. Seznam zařízení, kde je cizincům s dočasnou ochranou bezplatně poskytováno ubytování (včetně celodenní stravy) poskytne Ministerstvo vnitra Generálnímu ředitelství Úřadu práce České republiky za účelem komparace s údaji uvedenými v žádosti. V případě, že žadatel uvede v žádosti o humanitární dávku adresu tohoto ubytování, kde je všem cizincům s dočasnou ochranou bezplatně zajišťováno ubytování včetně celodenní stravy a hygienických prostředků, humanitární dávka nebude vyplácena z důvodu zajištěných základních životních potřeb cizince s dočasnou ochranou.

K § 4 bodům 2 a 3 (k § 6 odst. 2 a 5 zákona č. 66/2022 Sb.)

Navrhuje se podmínka, že se osoba s dočasnou ochranou zdržuje na území České republiky, promítnout do podmínek nároku na následně opakující se humanitární dávky. Účelem úpravy je na základě požadavku vzešlého z Ústředního krizového štábu podmínit nárok na druhou až šestou humanitární dávku faktickou, nikoli nárazovou či nahodilou, přítomností cizince na území České republiky, přičemž se navazuje na úpravu zákona č. 65/2022 Sb., kde je cizinci zkracována lhůta k hlášení pobytu na 3 pracovní dny. V případě, že adresa hlášeného pobytu uvedená žadatelem o humanitární dávku v žádosti nebude v souladu s adresou uvedenou v registru obyvatel, bude se mít za to, že existuje pochybnost, zda se skutečně žadatel na území České republiky zdržuje. Žadatel bude proto Úřadem práce České republiky vyzván, že se má dostavit na pobočku Úřadu práce České republiky k ověření fakticity (ve smyslu viz výše) pobytu. Pokud tak neučiní, žádost o dávku bude zamítnuta.

Obdobně jako v případě výplaty první humanitární dávky se navrhuje, aby bylo možné nepřiznat v následujících měsících humanitární dávku cizincům s dočasnou ochranou, kterým bylo bezplatně poskytnuto ubytování, včetně celodenní stravy a základních prostředků osobní hygieny.

K § 4 bodu 4 (k § 8 odst. 1 zákona č. 66/2022 Sb.)

Příspěvek pro solidární domácnost doplňuje sadu opatření k zajištění bydlení/ubytování osob s dočasnou ochranou. Předpokládá se, že určitá skupina osob s nastávající turistickou sezonou bude bez ubytování, které bylo dosud poskytováno v rekreačních nebo hotelových zařízeních. Navrhuje se proto upravit podmínky této dávky tak, aby ji mohlo využít více osob. Poskytování příspěvku na solidární domácnost je podmíněno poskytnutím ubytování bezplatně. Vzhledem ke vzrůstajícím nákladům na plyn a elektřinu, které odráží celkovou bezprecedentně nestabilní situaci na trhu s energiemi, se jeví spravedlivým, aby se ubytované osoby částečně podílely na nákladech na své bydlení. V tomto smyslu promítá úprava požadavek praxe. Navrhuje se proto, aby nárok na příspěvek pro solidární domácnost nebyl ovlivněn tím, že se ubytované osoby budou podílet na nákladech na elektřinu a plyn.

K § 4 bodu 5 (k § 8 odst. 7 zákona č. 66/2022 Sb.)

Tato úprava je navrhována z důvodu obavy z vystěhovávání současných uživatelů bytů, protože pro pronajímatele může být výhodnější poskytnout ubytování osobám s dočasnou ochranou.

K § 4 bodu 6 [k § 8 odst. 8 písm. a) zákona č. 66/2022 Sb.]

Příspěvek pro solidární domácnost poskytovaný fyzické osobě, která poskytla ubytování osobě (osobám) s dočasnou ochranou, se navrhuje diferencovat podle podmínek, které poskytnuté ubytování zajišťuje. Navrhuje se upravit zmocnění pro vládu a stanovit výši této dávky nejen podle počtu osob, kterým je ubytování poskytnuto, ale také podle toho, zda s ubytovatelem sdílí jednu domácnost (využívají část bytu), nebo zda mají ubytované osoby celý byt samostatně k dispozici, v těchto případech lze stanovit příspěvek vyšší. Úprava vzešla z podnětů expertů ve Strategické skupině pro bydlení, a to především s cílem narovnat současné nastavení, kdy je stejná výše příspěvku na osobu za měsíc vyplácena v kvalitativně rozdílných situacích (pokoj v bytě vs. celý volný byt).

K § 4 bodu 7 (k § 8a zákona č. 66/2022 Sb.)

Při hodnocení nároku na humanitární dávku a příspěvek pro solidární domácnost se využívají údaje, které mají k dispozici další subjekty, proto je nutné upravit možnost získávání těchto potřebných údajů. Toto opatření urychlí administrativní činnost při hodnocení nároků a také prohloubí kontrolu potřebných údajů.

K § 5

Přechodné ustanovení zajišťuje nároky dosavadním příjemcům příspěvku.

ČÁST ČTVRTÁ

K § 6 (k § 2a zákona č. 67/2022 Sb.)

Vzhledem k tomu, že školský zákon i zákon č. 67/2022 Sb. pracuje v případě zápisu do mateřské a základní školy v případě spádovosti s místem pobytu, mohlo by dojít k nežádoucí situaci, kdy by v případě rušení údaje podle nového § 6a zákona č. 65/2022 Sb. byla spádová základní nebo mateřská škola pouze jedna pro velké množství dětí. Jinak řečeno, přijmout děti by musela škola/školka, která je spádová pro adresní bod Ministerstva vnitra. Navrhuje se tedy speciální úprava pro tyto situace. V případě, kdy bude při posuzování spádovosti zjištěno, že dítě má adresu místa pobytu hlášenu na adrese sídla Ministerstva vnitra, bude (zpravidla) zákonný zástupce povinen napravit tento stav, tedy nahlásit změnu místa pobytu, jak mu nově ukládá zákon č. 65/2022 Sb. prostřednictvím § 6 odst. 9. Spádovost pak bude určena s ohledem na nově nahlášené místo pobytu.

ČÁST PÁTÁ

K § 7 - účinnost

Navrhovaná právní úprava by měla nabýt účinnosti dnem jejího vyhlášení ve Sbírce zákonů, neboť existuje naléhavý obecný zájem ve smyslu § 3 odst. 4 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění zákona č. 277/2019 Sb. Tímto naléhavým obecným zájmem je především zájem urychleně zamezit na území České republiky vstup osobám, na jejichž pobytu není zájem České republiky a které by mohly ohrozit národní bezpečnost, a současně včas předejít zahlcení českých úřadů objemem žádostí podávaných osobami, které mají nárok na udělení dočasné ochrany nebo kterým byla tato dočasná ochrana již udělena.

V Praze dne 18. května 2022

Předseda vlády:

prof. PhDr. Petr Fiala, Ph.D., LL.M., v.r.

1. místopředseda vlády a ministr vnitra:

Mgr. Bc. Vít Rakušan v.r.